

‘Zorgvuldig omspringen met iemands wilsbekwaamheid voorkomt gedoe achteraf’

Hoe weet je of een cliënt wilsbekwaam is en wat moet je doen als je daaraan twijfelt? Het Stappenplan Wilsbekwaamheid en eventueel onderzoek door een VIA-arts bieden houvast. Toch blijken (kandidaat-)notarissen huiverig te zijn voor het schenden van hun beroepsgeheim en willen ze hun cliënten niet opzadelen met extra kosten. Hierdoor komen ze soms zelf in de problemen.

TEKST Jolanda aan de Stegge | BEELD Roel Ottow

Om ouderen financieel te beschermen, draagt de wet de notaris op om voor elke notariële akte te beoordelen of zijn cliënt wilsbekwaam is. Dit behoort tot de standaard controlepunten van de (kandidaat-)notaris, zegt Madeleine Hillen-Muns van het Notarieel Bureau. ‘Dit beperkt zich niet tot het opstellen van een (levens)testament. Ik ga ervan uit dat iedere notaris zich afvraagt of degene die hij voor zich heeft, overziet wat er gebeurt en waar hij zijn handtekening onder zet.’ Om de (kandidaat-)notaris hierbij te ondersteunen, werd in 2005 het Stappenplan Wilsbekwaamheid ontwikkeld. Dit biedt richtlijnen als er aanwijzingen zijn om te twijfelen aan iemands wilsbekwaamheid. Vier jaar geleden werd het herzien en uitgebreid, maar het aantal tucht- en civielrechtelijke uitspraken op dit terrein laat zien dat er toch regelmatig iets misgaat.

TWIJFELS

Kandidaat-notaris Laura van Kempen-Cremers maakt geregeld gebruik van het stappenplan. ‘Er staan vragen in die ik stel als ik twijfels heb, zoals: gaat u nog zelf pinnen? Dat lijkt iets simpels, maar als iemand dat niet meer doet, hoe komt diegene dan aan geld? Zo probeer ik te beoordelen of nader onderzoek nodig is. Als dat zo is, schakel ik in overleg met de cliënt een onafhankelijke VIA-arts in [Vereniging van Indicerende en adviserende Artsen, red.]. Die verricht onderzoek en schrijft daarover een juridisch onderbouwd rapport.’ Ze beschikt over voldoende gespreksvaardigheden om op een charmante manier te kunnen

aftasten of een cliënt in staat is om bijvoorbeeld een testament op te stellen. Mocht iemand daarover toch geïrriteerd raken, dan legt Van Kempen uit dat ze vragen stelt in zijn belang: het gaat om het waarborgen van de geldigheid van de akte. Het verschilt per dossier hoe Van Kempen iemands wilsbekwaamheid aan de orde stelt. ‘Soms benoem ik dingen die mij opvallen: het valt mij op dat uw arm trilt, hoe komt dat? Soms zegt diegene dan meteen: ik heb Alzheimer of Parkinson en ligt het onderwerp op tafel. Vervolgens kan ik aangeven wat dat betekent voor het vervolgtraject. Meestal begrijpen mensen dit, ze willen graag iets regelen.’

GEVOELSKWESTIE

Van Kempen wil voor 100 procent zeker weten dat haar cliënt wilsbekwaam is. Daarom maakt zij meerdere afspraken, maakt duidelijke notities, controleert of diegene consequent redeneert en maakt waar nodig een afspraak met een VIA-arts. ‘Ik neem geen snelle beslissingen. Het is een gevoelskwestie.’ Vanwege de vele grijstinten kan het vaststellen van iemands wilsbekwaamheid een lastig traject zijn. Madeleine Hillen: ‘Dan doe je er verstandig aan daarover niet in je eentje te beslissen. Sta jezelf niet te veel twijfel toe en adviseer jouw cliënt zich te laten onderzoeken door een VIA-arts. Daarmee voorkom je gedoe achteraf, want dat leidt tot lange procedures en onzekerheid.’

ALARBELLEN

Een enkele keer komt het voor dat een notaris niet heeft geconstateerd dat iemand wilsonbekwaam was, terwijl dat wel het geval was.

‘Ik neem geen snelle beslissingen. Het is een gevoelskwestie’

Bijvoorbeeld omdat zijn cliënt vanwege welbespraaktheid zijn dementie wist te verbergen. Ook hiervan zijn voorbeelden in de tuchtspraak. In dat geval wordt het de notaris niet aangerekend dat hij geen onderzoek heeft verricht. Anders ligt dit als de aanwijzingen voor het oprapen liggen. De alarmbellen moeten gaan rinkelen als iemand een adres opgeeft in een verpleeghuis. Ook waarschuwingen van derden mogen niet worden genegeerd.

Maar al is dit soort informatie bekend, toch vinden veel (kandidaat-)notarissen het pijnlijk hun cliënten met de kosten van een VIA-consult (rond de 300 euro) op te zadelen. ‘Onverstandig’, oordeelt Hillen. Het is de keuze van de cliënt of hij die kosten wil maken of niet. Leg uit wat de voordelen ervan zijn. Een medisch onderzoek door een VIA-arts zorgt voor duidelijkheid. Het voorkomt dat achterblijvers worden opgezadeld met twijfels, elllange juridische procedures en hoge proceskosten. Zo’n VIA-rapport is niet alleen een goede verzekering voor de cliënt, maar ook voor de notaris want daarmee kies je voor de meest zorgvuldige weg.’

GECERTIFICEERDE ARTSEN

Notarissen met gereede twijfel kunnen iemands wilsbekwaamheid laten onderzoeken bij een speciaal daartoe opgeleide VIA-arts. De VIA

telt inmiddels twintig gecertificeerde artsen die deze onderzoeken verrichten door heel Nederland. VIA-voorzitter Saskia van de Merwe: 'We worden steeds ouder, wat gepaard gaat met problemen als vergeetachtigheid en dementie. Steeds meer mensen kunnen de consequenties niet overzien van de beslissingen die zij moeten nemen.'

Zij traint notarissen en juristen over het onderwerp wilsbekwaamheid. Vrijwel altijd stelt dan iemand de vraag: Moet ik *altijd* medische informatie opvragen? Nee, is dan haar antwoord: 'Iedereen met gezond verstand weet wanneer iemand het echt niet meer weet, daar hoeft je geen arts voor te zijn. Dan behoort je als notaris de zorgplicht op je te nemen en geen akte op te maken. Een VIA-arts schakel je uitsluitend in bij twijfelgevallen.'

Ze leert haar cursisten zich bewust te worden van hun eigen niet-pluisgevoelens. Tegelijkertijd leert ze hen dat niet iedere verwarde oudere lijdt aan een vorm van dementie, want ook tijdelijke wilsbekwaamheid komt voor. Bijvoorbeeld als iemand een geliefde is verloren. 'Dan moet je mensen geen grote levensvragen stellen. Helaas is ons erfrecht zo

ingericht dat je binnen zes maanden de erfenis moet afhandelen, terwijl dat net de periode is waarin iemand het meest in de war is. Medisch gezien is dat niet handig.' Soms ook wordt verwardheid veroorzaakt door een blaas- of longontsteking, waarvan de oudere na behandeling volledig kan herstellen.

GENUANCEERDE VERKLARINGEN

Van de Merwe adviseert notarissen zélf het medisch consult bij een VIA-arts aan te vragen. Dit voorkomt shopgedrag van hun cliënt langs artsen als een medisch oordeel hem of de erven niet zint. VIA-artsen geven genuanceerde verklaringen af waarvoor de onderzoeksvraag die hen wordt gesteld cruciaal is. Het kan zijn dat een cliënt wel de benoeming van een executeur kan begrijpen, maar niet overziet welk fiscaal voordeel met een akte behaald kan worden. 'Het is essentieel om aan de VIA-arts uit te leggen voor welke akte wilsbekwaamheid nodig is.' Kandidaat-notaris Van Kempen: 'Mijn cliënt vraag ik toestemming of ik de arts mag aangeven om welke reden de medische beoordelingsaanvraag wordt gedaan.'

Huiver om het schenden van de geheimhoudingsplicht acht Van de Merwe onterecht: die geldt voor notaris én arts. 'Wij mogen nooit iets over een medisch dossier vertellen aan derden. Andersom is de notaris net zo min gerechtigd aan derden uit de school te klappen. Bovendien hebben we een vergelijkbaar tuchtrecht.' ■

In mei 2017 heeft de KNB in samenwerking met Alzheimer Nederland de *Handreiking bij het beoordelen van wilsbekwaamheid van cliënten met dementie* ontwikkeld voor notarissen. Dit hulpmiddel biedt algemene informatie over de signalen van dementie, de verschillende stadia, de invloed van dementie op het vermogen om beslissingen te nemen en tips voor de omgang met cliënten met dementie.
